

Bures boahthin Ittugáissáide

Ittugáissáin gávnnat lotnolagaid earenoamáš ceakko, duottaráriid ja riddolagas luonddu. Dáppe gávdná juoidá buohkaide, leaččat dál ohcame hástaleaddji vásáhusaid dahje geahppaset mátkkiid.

Geasset dán guvlui bohtet ollu várregizut miehtá máilmmi, ja dálvet leat Ittugáissát beakkánat leame Norgga buoremus mátkebáikin várrečohka tuvrraide. Guovllus gávdnojit gelddolaš duottarflora ja mánggalágan lottit dain šattolaš várkiin, gos lea vejolaš nai jávrriin goddit ovttá dahje guokte rávddu. Ittugáissát leat suodjaluvvon sihkkarastin dihte dan earenoamáš várreguovllu gos gávdnojit badjel 140 jiehkki. Dáppe gávnnat maiddá mihtilmas geologiija ja kulturmuittuid mat duodaštit sámi, dáčča ja kvena historjja. Guovlu lea bohccuide geasseguohtun, ja dáppe lea nai ollu sávzadoallu.

Eanas oassi suodjemeahcis lea ordaráji bajábealde, ja danin lea guovllus álki vázzit ja doppe lea várddus vánddardit. Muhto miite kárta ja kompássa. Jus bures geahčat, de sáhtát čielgasit oaidnit ahte jieknja lea hábmen eanadaga nugo jihkiid, duottar várrečohkaid, buolžžaid ja várkiid. Ittugáissáin gávdná maiddá fylkka alimus vári, Jiehkkevári,

mii lea 1834 mehtera meara bajábealde. Dát lea bivnnuhis mátki sidjiide geat leat hávjánan vázzit várrečohkaide.

Ceakko várit Ittugáissáin dagahit ahte guovllus dálvet sáhtta šaddat muohtaudas. Leago erenoamáš áicil jus lea olu borgan dahje leat leamaš ollu bivvalis dálkkit ja vilttiin mat leat enat ceakkus go 30 gráda. Lea ollu buorre vásihit suodjalanguovllu duolbaosiin ja guovlluin suodjalanguovllu birra nai!

Doaba "golbma čeardda deaivvadeapmi" adno govvidit kultuvrra Ivguvuona guovllus. Mánaga čuohte jagi leat dáččat, sápmelaččat ja kvenat orron ja bargan bálddalagaid. Dát lea nannosit váikkuhan báikenamaide, gillii, árbevieruide ja eallinvuohká. Dáppe leat don doloža rájes doaimmahuvvon eanandoallu, guolásteapmi ja bivdu ja meahcci lea álohii leamaš hui dehálaš resursan. Gávdnojit luottat orruma manis eanas njárgga riddolinjás, ja guovllus leat orron olbmot geadgeáiggi rájes.

Guvvie: Tine Marie Fjergin

Jávremohkki adno leame okta Davvi-Norgga buoremus jávrriin go vallasa áigu bivdit.

Guvvie: Odron Skjematad

Eallu Doaresvákki. Ittugáissáin guhtot bohccot maiddá geasset.

Guvvie: Stine Emilie Neding Hansen

Sávzzat meahcceguohtumis.

Vásáhusat

Ittugáissát leat buohkaid váste. Dáppe lea vejolašvuohta guhkes várrečohkkatuvrraide, ja gávdnojit geahppaset tuvrrat sihke duoddarii ja várkiide. Eai leat nu ollu merkejuvvon mátkkit, muhto dábálaččat lea álki čuovvut bálgáid mat dán guovllus leat. Eará molssaeaktu lea suhkat fatnasiid ja vuonas vásihit duottareanadaga. Ittugáissáide álkit beassá geainnu ja meara bokte. Leat heivehuvvon parkerensajit eanas dain ollu adnon vuolginbáikkiin go áigu tuvrraide vuolgit guovllus.

Vázzintuvrrat

Ittugáissáin gávdnojit guovllus ollu várkkit main buohkain oáččut sierranas vásáhusa ja perspektiivva eanadagas. Jus háliidat ijastallat ovttá ija dain stuora váriin, de gávdnojit sihke rabas hyhtát ja hyhtát maid sáhtta láigohit. Geahččat maid guollelihu muhtun ovttá dain ollu jávrriin.

Beakkáneamos mátkebáiki lea Jiehkkevári, iežas garra alitivnniid garra vuostálasvuodas ceakko, báljes várregilggaide. Dát lea mátki oalle geahppa eanadagas merkejuvvon bálgá mielde. Eará fiinna beaivetuva vuolga Ruoššajogas ja manná lddui davágeahčen njárgga. Jus háliidat ieš beassat oaidnit jiehkki, de Steindalsbreenii álkit beassá bálgá geažis mii manná Steindalen čada. Dávja adnon geinnodagat njárgga rastá mannet Ruoššavákki, Piggtindskaret ja Friarstien čada Langdalen čada.

Ittugáissáin čuoigat

Gávdnojit ollu vuddjojuvvon čuoiganláhtut olles Ittunjárgga birra, ja enat bures čilgejuvvon ruvttot maid sáhtát čuoigat jus háliidat tuvrra váldit ovttá Ittugáissáid beakkán várrečohkkii dahje enat várrečohkaide. Ollugat čuiget bajás Jiehkkevárii (1834 máb.). Leage

fal áicil dasa makkár dálki ja siivu lea, iskka udasdieuid čujuhusas varsom. no ja guldal báikkiolbmuid rávvagiid vánddardit.

Jiehkkevázzin

Ittunjárggas gávdnojit muhtun jiehkki. Muhtumiida beassá álkibut go earáide. Jus don plánet jiehkkevázzima, de berret leat hávjánan jiehkkevázzimiida dahje vuolgit dohko oahpisteddjiin. Fállojuvvojit maiddá jiehkkegizzumat suodjeguovllu ravdasonas.

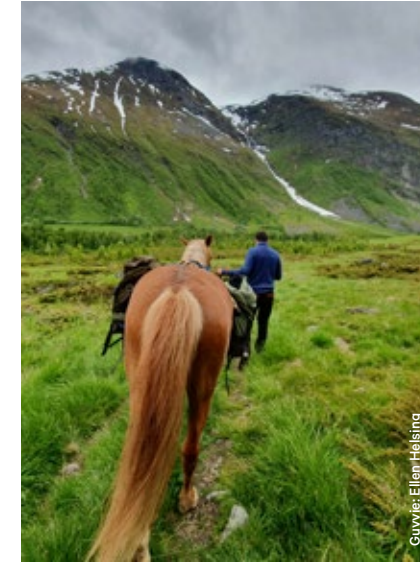
Vuotnaguolásteapmi ja meallun

Ittunjárgga birastit guokte vuona, Moskavuotna ja Ivguvuotna. Fanasmátki addá fiinna oidnosa suodjalanguovlu. Dáppe sáhtát bivdit guliid go mearas lea áibbas goalki ja návddašit birasiid. Ollugat maiddá geavahit meali. Eanemus geavahuvvon meallunguovllut leat njárgga nuortabealde, gosa ii mana geaidnu. Meara bealde danin dán guvlui álkimusat beassá, ja dáppe vásihit fámoláš luonduvásáhusaid doppe gos ceakko várit deaivvadit mearain. Lea vejolaš idjadit dain smávva luovttain ja gohpiin.

Guvvie: Eivind Rinde

Suodjemeahcci lea heivvolaš tuvraguovlu olles bearrašii.

Guvvie: Ellen Helsing

Dat unna, gierdilis ivguheasta lea ollu adnon Ivgus.

Guvvie: Eivind Rinde

Ittugáissáin lea bivnnut čuoigat várrečohkaide.

Fakta ja diedut

Ittugáissáid suodjemeahcci áсахuvvui 2004:s ja lea 961,2 km².

	Gos Ittugáissát leat?	Romssa ja Finnmárkku fylka. Ivgu, Omasvuona, Báhcavuona ja Romssa suohkanat
	Movt mun deike beasan?	Busse: Iskka mátkplánejeaddji čujuhusas www.tromskortet.no . Biillain Romssas: E8:žis FG 91:ii dahje E8:žis E6:žii ja viidáset FG 868:ii. Oarjjabealde: E8:žis FG 7900:ii dahje E8:žis FG 7898:ii ja das FG 7900:ii Biillain Álttás: Nuortabealde: E6:žis FG 91:ii ja das FG 868:ii Oarjjabealde: E6:žis E8:žii ja das viidáset FG 7898:ii dahje FG 7900:ii
Suodjalanguovllut lahkosis		Sørlenangbotn luonddumeahcci, Stormyra luonddumeahcci, Vuori suodjemeahcci, Gárnjárgga luonddumeahcci, Gárgáma luonddumeahcci, Moskaluovtta luonddumeahcci, Faueldalen luonddumeahcci
Hálddašepmi ja bearráigeahčču		Ittugáissáid suodjemeahcci suodjalanguovllustivra www.lyngsalpanlvo.no www.facebook.com/Lyngsalpan www.nasjonalparkstyre.no/Lyngsalpan-LVO Statens Naturoppsyn www.naturoppsyn.no
	Turistadie-htojuhokin	Davvikalohttaguovddáš, 9143 Ivgubahta Tlf. +47 77 21 08 50 post@visit-lyngenfjord.com www.visit-lyngenfjord.com/no Lyngen Turistinformasjon Strandveien 16, 9060 Lyngseidet www.visitnorway.no/reisemal/nord-norge/region-lyngenfjord/ www.lyngen.com www.visitromso.no

Šattut ja eallit

Ittugáissáid dovdomearkan leat duottaršattut ja šládjavalljugis duottarguovllut. Earenoamážit jihkiid lahkosis sáhtttá gávdnat ollu earenoamáš šattuid. Ittugáissáid duottarguovlluin eai leat nu ollu eallit, muhto vákkiin ja vuovdeguovlluin lea valljugis ja miellagiddevaš loddeeallin.

Duottaršattut ja earenoamášvuodát

Šaddoeallin Ittugáissáin lea nu movt duottarguovllus juo láve ge leat. Dáppe šaddet šlájat mat birgejit hui duvttahis eatnamis, oanehis šaddanáigodagas ja ollu dálkkis ja biekkas. Dábálaš šlájaid maid dáppe sáhtát oaidnit leat cizášvuolppu, noarssa, devkesullu, alitnarti ja duottarhilsku. Guokte mañemusa leaba hui ovttaláganat, muhto duottarhilskus leat duolba liedit dulpelásttaiguin, alitnarttis ges lea biellohápmi. Oza fal nai Romssa fylkašattu, boalloaivvi, iežas stuora jorbahámát fiskes lidiiguin.

Muhtun šlájain leat erenoamáš iešvuodát manin sáhttet šaddet doppe gos hui unnán eará šlájat šaddet. Ittugáissáin leat earenoamážit guokte mállat luonddu gos dakkár šlájaid gávdná; daid aitto báljes, lávttas guovlluin jihkiid ovdabealde ja guovlluin gos gávdno báktešládja serpentiidna. Serpentiidnaguovlluin šaddet sierra variánttat šlájain mat girdet hui básalaš luovos bajildusa eanaasis. Neilihkat várresáhpánrássi ja duottarbihkkrássi, ja dat unna gáiski ruonáomot leat ovdamearkkat šlájaide mat sáhttet iežaset variánttain šaddat dáin guovlluin.

Valljugis loddeeallin

Oza lottiid sihke badjin ja vuollin. Duoddaris leat dábálaš nálit duottarállat ja giron.

Vuollugis eatnamis sáhtát oaidnit muhtun loddešlájat, nugo čáppa giellavealgu soahkevuovddis, dahje stuora riddočoavžžu doahkit fiervágáttis. Sáhtttá buorre jus lea mielde buorre giikan. Guovllus bessejit ollu iešgudetlágan gazzalottit.

Dábáleamos leaba boaimmáš ja bieggafállit, muhto jus dus lea lihku, de sáhtát oaidnit sihke mearragoaskima ja majestehtalaš gonagasgoaskima. Dasa lassin leat dáppe oaidnán olles gávccu idjaloddenáli, earret eará sáhpánskuolffi ja bumpalotti. Muitte ahte gazzalottit bessejit árrat, ja sii leat rašit muosehuhtimiidda gidddáálvvi ja árra gida.

Eallit ja guolit

Goddešáhpán lea dábálaš meahccenáli ja náli lohku rievddada ollu jagis jahká. Muhtun jagiid sáhtát deaivat dan mihtilmas smávva ciebaniid vaikko gos. Ittugáissát leat maiddái guovlun gos máilmmi smávimus boraspire, nirpi eallá. Geatkkit jodus nai oidojot gaskkohagaid, ja orru leame nu ahte albas lea sajáiduvvan njárgii.

Lea dábálaš oaidnit rihcihiid jávrriid luhtte ja jaggeguovlluin. lige leat veadjemeahtun ahte soames steaččalakkis nai gávdno, vaikko lea veaháš áigi go dat lea oaidnon guovllus. Jus dus lea guollestávrá mielde, de sáhtát nai rávddu goddit jogain ja jávrriin, ja vaikko vel soames dápmoha nai.

Riddočoavžu lea okta dain ollu loddešlájain mat liikojit leat dán guovllus.

Duottaršattuin leat dávjá garra ivnnit. Dá oaidnit ruksesoavvi.

Sáhpánskuolffi lea doaimmas beaivet.

Alitnarti lea davimus šaddi šaddu máilmmis.

Eanadat

Ittugáissáid mihtilmasvuolta leat ceakko várit ja čiekŋalis vákkit jihkiiguin ja molsašuddi geologiijain. Dát iešvuodát duodaštit daid gievrras fámuid mat leat doaimmas leamašan hábmet dan eanadaga maid odne oaidnit, ja dáppe sáhtttá geologiija muitalit historijáid nu maños áiggis go 2,6 miljovna jagi dás ovdal.

Otná nannánbajildus

Birrasiid 20 000 jagi dás ovdal, go jiekŋa lei assámus mañemus jiekŋaáiggis, de Ittunjárga jáhkkimis gokče jiehkkit mat ledje eanet go 1000 mehtera alu. Ledje dušše alimus várrečohkat mat oidojodje jienja bajábealde. Odne leat Ittugáissát mihtilmas várreguovlu alla váriiguin ja duottarlágan eanadathámiiguin, ceakko gáissáiguin ja jihkiiguin. Ittugáissáin eanas gávdno garra báktešládja gabbro, mii ii gola ja billohuvva nu álkit. Dáppe leat eambo go 50 čohka mat leat badjel 1300 mehtera alu, ja várregizzut ja várrečohkaide vázzi olbmot miehtá máilmmi bohtet deike birra jagi. Ittunjárgga oktilis várrehivvodagas leat mángga sajis čuhppojuvvon čiekŋalis vákkit doarrás. Eanemus mihtilmas várregudji manná vuotnasuori Kjosena mielde, Svensbyas Ivgumuotká.

Jiehkkit

Leat birrasiid 140 jiehki Ittugáissáin, ja dan ollislaš areála dahká birrasiid 100 km2. Dat ollu jiehkkit leat bázahusat mañemus jiekŋaáiggi rájes, mii nogai 10 000 jagi dás ovdal. Alla várreráidu lea hui beaktillis caggi mii duste láktasa ja fuolaha ahte jiehkkit eai leat vuos áibbas visot vuos suddan. Jiehkkevázzin

lea bivnnut guovllus, ja gávdnojit ollu vejolašvuodát organiserejuvvon tuvrraide. Jus dus ii leat hájráneapmi mii dárbbášuvvo, de berret vázzit oahpisteddjiin.

Geologiija

Ittugáissáin eanasmuđdui gávdnojit magmáhtalaš báktešlájat (suddan geađggit mat leat garra) mat ávdnejuvvojedje go mearrabotnis leat vulkánalaš doaimmat. Mañŋel beaškkehedje oktii nannámat, ja ovdeš mearrabodni máhccojuvvon oktii ja badjánedje gáisaráidun.

Earenoamáš báktešlájat serpentiniserejuvvon gabbro ja serpentinitt, leat mihtilmasat Ittugáissáide. Namma boahat latiinnalaš gielas ja mearkaša“gearpmašlágan”, daningo minerálain hápmi lea girjá, dego gearpmašnähkki. Dáid báktešlájaid dávjá oaidná guhkkín juo daid rukses ja ruoná ivnni geažil. Dakkár guovlluin lea unnán, muhto dávjá earenoamáš šaddoeallin,áinnas gávdnojit nai ollu neilihkkašlájat.

Bures boahтин, váldde vára luonddus

Bures boahтин mátkái suodjalanguvlu! Dáppe lea sadji buohkaide jus mii váldit vuhtii olbmuid ja ealliid Suodjaleapmi váikkuha bures váldime váras eanadaga ja ealliid ja šattuid valljivuoda. Nu mii sáhttit joatkit čohkkeme buriid mátkemuittuid nai boahteáiggis.

Buohkaid vuogatvuolta. Don sáhtát vázzit dahje čuoigat gos háliidat. Čuovo áinnas merkejuvvon bálgáid dahje dihkádávvon láhtuid suodjemeahcis. Váldde bottu vaikko gos. Don sáhtát cegget telttá gosa háliidat nu guhká go dat lea badjel 150 mehtera eret viesus gos olbmot orrot dahje hyhtás. Ittugáissáin sáhtát čoađgit murjiid, guobbariid ja dábálaš šattuid iežat atnui. Lea dehálaš váldit vuhtii šaddodaga ja ealliid, earenoamážit besse- ja čivganáiggis.

Kulturmuittut nugo duktásajit ja bivdorokkit leat ráfáidathton, nu ahte ale fal duohtat gedggid mat gullet dološ muvrraide.

Ruskkat. Muitte čorget iežat mañis ja váldde mielde ruskkaid ruoktot.

Dola sáhtát cahkkehit gaskal čakčamánu 15.b. ja cuoŋománu 15.b. ja muđui jagis báikkiin gos čielgasit ii sáhte buollát. Čuovo báikkálaš gildosiid. Váldde vuhtii luonddu go čohkket boaldinmuoraid.

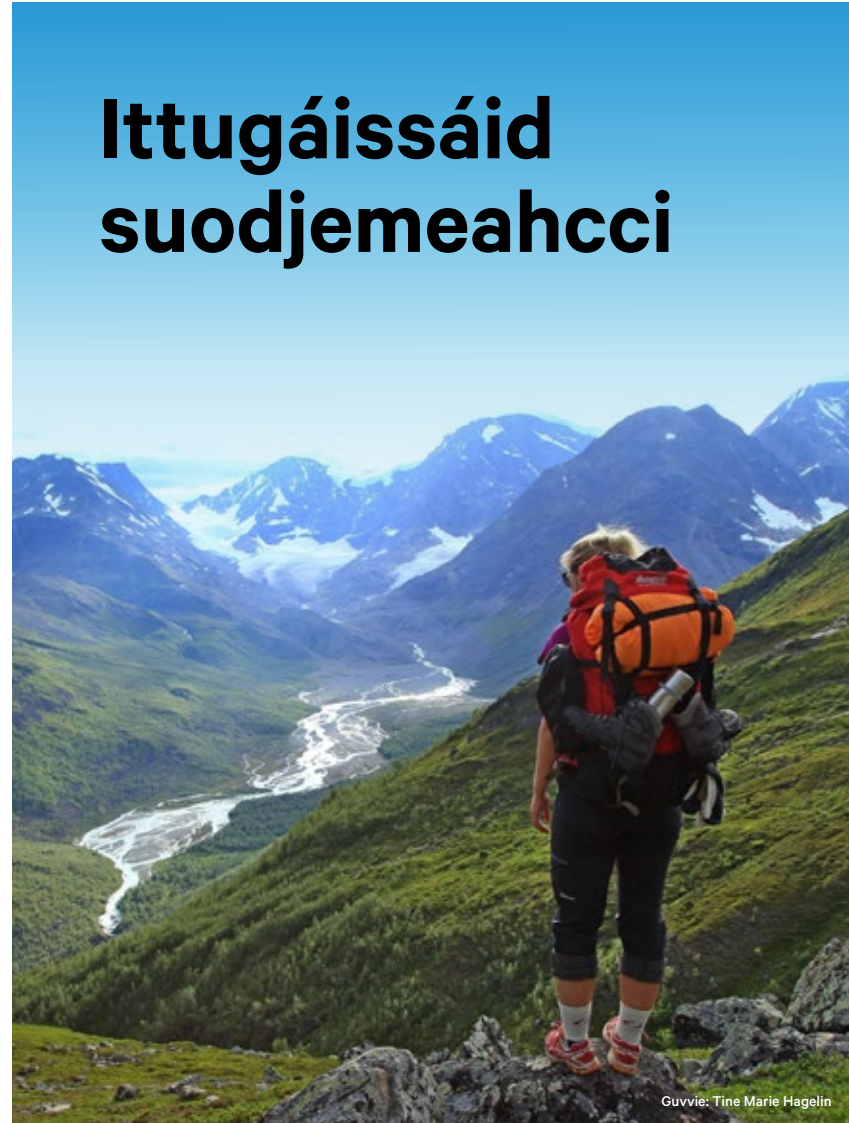
Bivdu ja guolásteapmi. Suodjalanguovllus sáhtát bivdit ja guolástit nugo duottarguovlluin muđuige jus dus lea bivdo-/guolástankoarta. Ii leat lohpi atnit ealli guliid seaktin. Don itge galgga váldit mielde ealli guliid dahje njuoska oaggunbiergasiid ovttá čázádagas nuppi earái.

Beana lea bures boahтин tuvrii mielde. Norggas lea veadingeatnegasvuolta cuoŋománu 1.b. rájes borgemánu 20.b. rádjái. Ivgu suohkanis lea viiddiduvvon veadingeatnegasvuolta golggotmánu 15.b. rádjái, ja Báhcčavuona suohkanis lea viiddiduvvon veadingeatnegasvuolta golggotmánu 31.b. rádjái. Don leat geatnegahtton váldit vuhtii fuodduid, ealliid mat guhtot ja olbmuid birra jagi. Boazu lea earenoamáš hearki gidddáálvvi. Ane áinnas beatnaga gitta maiddá dalle go ii leat veaddináigi.

Álgoálggus lea gildojuvvon suodjalanguovllus atnit mohtorfievrru. Dát guoská el-sihkelii maiddá. Lea maid gielddus geavahit drona.

Biktasat ja biergasat. Dálki duoddaris sáhtttá fáhkka molsut sihke geasset ja dálvet. Geasset sáhtttá leat báhkka ja alit albmi dahje vuollegis temperatuvra ja suhkkes miera. Dálvetuvrrain sáhtát vásihit beaivváža ja hui guhkás várdosa dahje čoaska biekkaid ja suhkkes muohtaborgga. Don fertet ieš árvvoštallat dálkki ja siivvu, searaid ja gálggaid ja ráhkanit heivvolaš biktasiiguin ja biergasiiguin Sáhtttá leat gáibideaddji vánddardit duoddaris. Leat tuvrras ovttas meahcceoahpisteddjiin addá dorvvolašvuoda ja ávkkálaš cavgilemiid.

Buorre plánen addá buriid tuvrvásáhusaid!

Guvvie: Tine Marie Hagelin

Ittugáissáid suodjemeahcci

Kárttat ja dieđut Bures boahтин Norgga álbmotmehciide

Ittugáissáid suodjemeahcci

Ittugáissáid suodjemeahcci kártadieđut

Bures boahтин meahccái

Dát lea kárta mii lea ovddivuvvon mearkagálvui Norgga álbmotmeahcit. Buot norgga suodjalanguovllut, beroškeahtá suodjalan-kategorijas, leat oassin dán mearkagálvvus. Dát kárttat leat ráhkaduvvon máhtu vuodul movt suodjalanguovlu geavahuvvo ja makkár guovllut leat hearkkit gussiide, ja mat maiddá leat vuodđun fitnahálddáseapmái. Dát kárta ii leat tuvkrárta, muhto addá dutnje bajilgova fáilaldagain mat leat guoskevaš suodjalanguovllus ja guovllus mat dan birra leat.

Vuolginšadji

Iddu

Iddu lea olggumusas Ittunjárggas ja dáppe sáhtá vásihit duottareanadaga ja seammás vásihit hirbmat rámmálas várdosa stuoraáhpái ja sulluide das olgobealde. Bálgá mielde leat sihke sámi ja norrøna kulturmuittut. Lea geahpas vázzit bálgá ja bálgá heive bures mánnábearrašiidá Ittus lea čuovgadoartna ja boares earkilis čuovgadoardnahyhtá mii lea rabas buohkaide.

Vuolginšadji

Sørrenangsbott

Suodjemeahcis gávnnat nai otta dain eanemus gallejuvvon báikkiin guovllus, namalassii Jiehkkejávrrí, sullii 4 km eret parkerensajis, mii lea nammaduvvon máilmmis dat jávrin mii lea eanemus alit. Dot váccát earenoamáš eanadagas gos leat ollu luottat geologalaš proseassaid manjis. Molssaevttolaš tuvra guovllus lea Aspevatnetii, dušše sullii 1 km eret parkerensajis, das lea maiddá mihtilmas alitvdni mii boahá suddančázis. Deike lea ordnejuvvon goavdi, olgohivsset, beaŋkkat ja dollasadji.

Vuolginšadji

Steindalen/Gievdanvággi

Siskkimusas Gievdanvákkiis, sullii 6 km eret bilabisánansajis, gávdná Gievdanvákki jiehkki. Ittugáissáin lea dán jiehkái álkimus vázzit. Lea vejolaš jiehkkenjuokčama alde vázzit, muhto ale vácce bajás jiehkái okto, jus it leat hájánaš jiehkkevázzi. Badjin jiehkis sáhtát oaidnit movt jiehkki lea suddan dadistaga go leat enaet šilttat mii čájeha gos jiehkki lei muhtun jagiid dás ovdal.

Vuolginšadji

Goverdalen

Goverdalen lea U-vággi gos leat buolžžat, steallit ja jiehkkit. Dát leat vuolggasadjin várrečohkkatuvrraide čuoigga Jiehkkevárrii, Bálggesvárrii dahje várrečohkaide Gievdanluovtta jiehkki birra. Lakselvtindan nuortaleamos čohkaide beassá maiddá Goverdalen bokte. Dáppe gávdná maiddá birra manni láhtu mii lea buorre tuvra mánnábearrašiidá. Vácce áinnas goavdá mii lea suodjemeahci rájis ja návddaš fárrui váldojuvvon biepmu ja dan man várdus lea.

Vuolginšadji

Fanasoktavuohta

Párkensadji

Diedut

Vázzinbálgát mat gávdnojit

Tuvrabálggis vázzintuvra

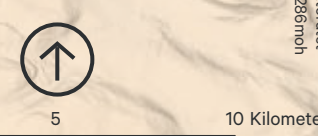
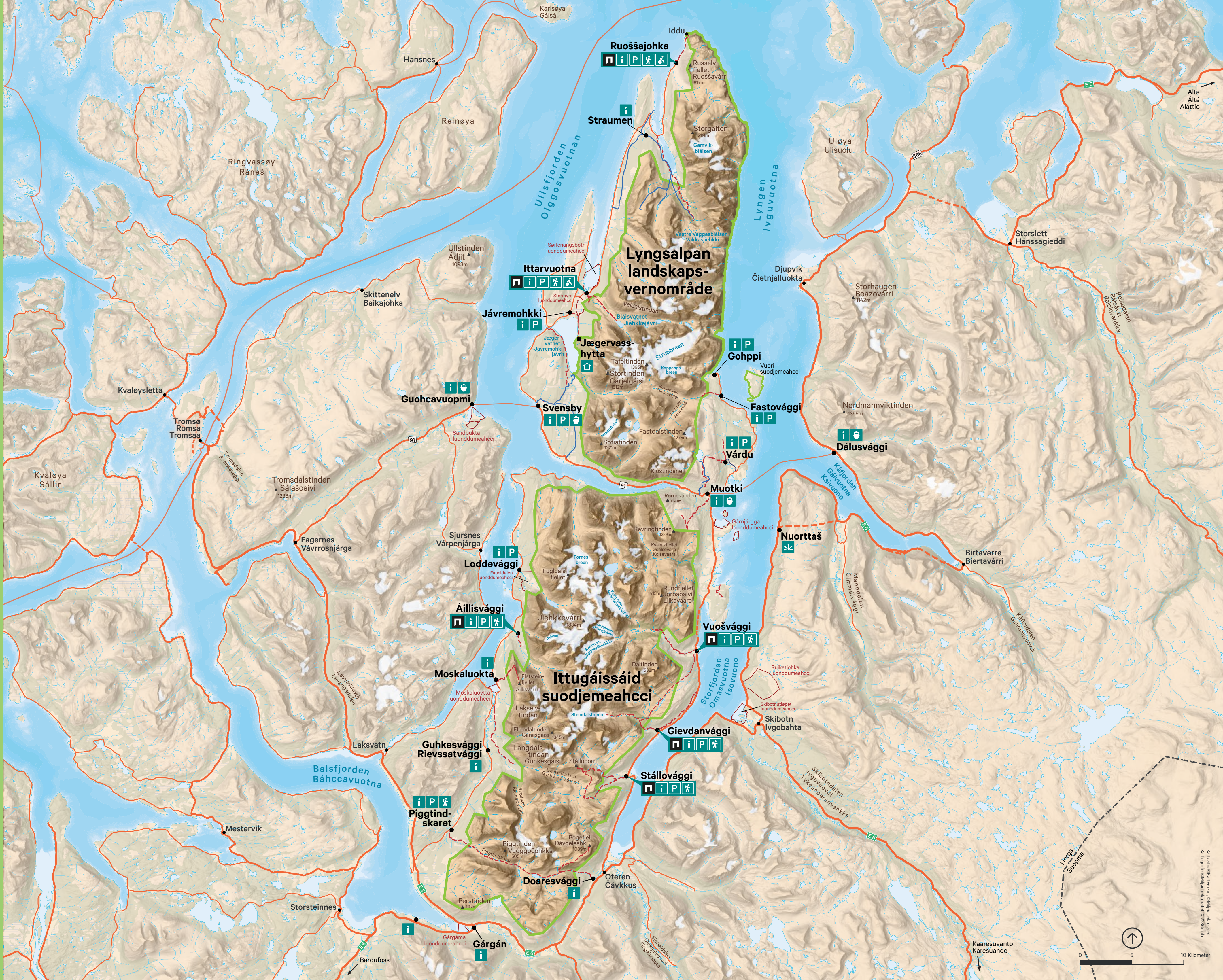
Fanasoktavuohta

Várdobáiki

Turistahyhtá iešbálvaleapmi

Geassebálgát

Muhtaskohterláhttu

Karttas: ©Kartverket, ©Landskapsvernområdet, Kartografi: ©Skiljevektor, ©Cartographica